

İnsan-Hayvan Bağı

Seyda ŞAHİN¹

GİRİŞ

İnsanlar ve hayvanlar arasındaki bağ, duygusal, sosyal ve ekonomik alanlarda karşılıklı fayda esasına dayanan dinamik bir ilişkidir. İnsan-hayvan bağı, geçmişten günümüze tarihsel bir gelişim süreci izlemiştir. Bu süreç, farklı açıdan kategorize edilebilmektedir. Evcilleştirme sürecini takiben, sağlık alanında özellikle duygusal ve fiziksel iyileşmeye katkı sağlayan karşılıklı bir etkileşim gözlemlenmiştir. Ayrıca, insan-hayvan bağı zamanla toplumda kültürel bir simge hâline gelmiş ve manevi değerler kazandıran önemli bir unsur olarak kabul edilmiştir. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki bağ zamanla toplumda hem bilimsel araştırmalara hem de teknolojik gelişmelere konu olmuştur. Bağın derinleşmesiyle birlikte, insan-hayvan ilişkisi daha da önemli sosyal bir konu haline gelmiştir. Nitekim hem Dünya hem Türkiye için yeni bir uygulama alanı olan insan-hayvan arasındaki bağ temelli sosyal çalışma uygulamalarının gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir. İnsan-hayvanlar arasındaki bağın her geçen gün önem kazanması, ABD Texas’da bir grup akademisyen tarafından yürütülen çalışmalarla şekillenen hayvan ve insan arasındaki bağ temelli sosyal çalışma uygulamalarının yaygınlaştırılmasını gündeme getirmiştir. “*Veteriner sosyal çalışma alanında uzmanlaşarak, insanlar ve hayvanlar arasındaki ilişkide ortaya çıkan insan ihtiyaçlarına yönelik olarak topluma hizmet vereceğime yemin ediyorum.*” Güçler perspektifi ve kanıta dayalı uygulamayla, mesleğimin etik kurallarına uymaya, tüm türlerin onur ve değerine saygı duymaya ve bunu teşvik etmeye, mesleki çabalarımın hepsinde duyarlı bir denge kurmaya özen ve sebatla gayret edeceğim.” şeklinde Veteriner Sosyal Çalışma Yemini ortaya çıkmıştır. Ancak, insan-hayvan bağı çeşitli faydalar sağlamakla birlikte, zoonotik hastalıklar gibi önemli riskleri de beraberinde getirmektedir. İnsan-hayvan arasındaki bağın bilimsel temellerle ele alınması, bu ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Dolayısıyla, bu bölümde insan-hayvan arasındaki bağın süreçsel ve çok boyutlu bir yaklaşımla incelenmiş; ayrıca zoonoz hastalıklara da kısmen değinilerek konunun halk sağlığı açısından taşıdığı riskler vurgulanmıştır.

rum. Güçler perspektifi ve kanıta dayalı uygulamayla, mesleğimin etik kurallarına uymaya, tüm türlerin onur ve değerine saygı duymaya ve bunu teşvik etmeye, mesleki çabalarımın hepsinde duyarlı bir denge kurmaya özen ve sebatla gayret edeceğim.” şeklinde Veteriner Sosyal Çalışma Yemini ortaya çıkmıştır. Ancak, insan-hayvan bağı çeşitli faydalar sağlamakla birlikte, zoonotik hastalıklar gibi önemli riskleri de beraberinde getirmektedir. İnsan-hayvan arasındaki bağın bilimsel temellerle ele alınması, bu ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Dolayısıyla, bu bölümde insan-hayvan arasındaki bağın süreçsel ve çok boyutlu bir yaklaşımla incelenmiş; ayrıca zoonoz hastalıklara da kısmen değinilerek konunun halk sağlığı açısından taşıdığı riskler vurgulanmıştır.

İNSAN-HAYVAN ARASINDAKİ BAĞIN TEMEL YÖNLERİ

Evcilleştirme ve Ortaklık

Milattan önce 10.000’li yıllardan itibaren evcilleştirilmeye başlanan hayvanlarla, korunma, avcılık, tarımsal üretim, taşıma, savaş ve haberleşme gibi birçok faaliyette iş gücünden yararlanılmak üzere insanlar arasında işlevsel bir bağ kurulmuştur. İnsan-hayvan bağı, zamanla duygusal yönü ağır basan, anlamlı ve kayda değer bir hal almıştır.

¹ Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD., seydasahin@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8173-7818

etkili rol oynar. Günlük düzenli bakım yapılması, yeterli beslenme şartlarının sağlanması, düzenli sağlık kontrolleri ve aşılama uygulamalarının gerçekleştirilmesi, ilişkinin bir parçası olarak rutin hale gelir. Hayvanların sadece fizyolojik değil, aynı zamanda psikolojik olarak faydasını gözetilmesi, ilişkinin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Kurulan bu özel bağ sayesinde bireyde empati duygusu gelişir ve diğer canlılara karşı sorumluluk anlayışının içselleştirilmesine katkı sağlar.

ZOONOTİK HASTALIKLAR

Hayvan ve insanlar arasındaki bağ, her ne kadar faydalı ve olumlu bir ilişki temelinde gelişse de ilişkinin beraberinde getirdiği riskler de göz ardı edilmemelidir. Bu risklerin başında, hem insan hem de hayvan sağlığını tehdit eden zoonotik hastalıklar yer almaktadır. Zoonoz, omurgalı hayvanlardan insanlara insanlardan da omurgalı hayvanlara bulaşabilen enfeksiyon hastalıkları olarak tanımlanır. Zoonotik hastalıkların yayılımında; hayvanların düzenli aşılanmaması, sağlık kontrollerin zamanında yapılmaması ve gıda üretim süreçlerinde “çiftlikten çatala” yaklaşımının kurallara uygun şekilde gerçekleştirilmemesi önemli rol oynamaktadır.

Hijyen ve sanitasyon kurallarına uyulmaması, halkın bu konuda yeterince bilinçlendirilmemesi, yetersiz hijyen bilgisi, kontrolsüz antibiyotik kullanımı sonucu dirençli mikroorganizmaların artması, gıdaların uygun koşullarda saklanmaması, ülkeler arası tedarik zincirinin uzamasıyla izlenebilirliğin aksamaması, hayvansal gıdalara yeterli ısıl işlemin uygulanmaması ve bu ürünlerin çiğ şekilde tüketilmesi zoonotik hastalıklarda artışa ve kontrolsüz yayılıma yol açabilmektedir. Zoonoz hastalıkların erken tespiti, yayılımını önlenmesi ve halk sağlığının korunması için, veteriner hekimlerin diğer sağlık çalışanlarıyla iş birliği içinde çalışması ve gerekli önlemleri zamanında alması büyük önem taşımaktadır.

SONUÇ

Halk sağlığının korunması, insan ve hayvan arasındaki bağın sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, “Tek Sağlık” yaklaşımı çerçevesinde disiplinler arası

iş birliği yapılması gereklidir. İnsan-hayvan bağının devamlılığı için koruyucu ve kontrol edici önlemler alınmalı; bu önlemler rutin ve sistematik şekilde uygulanmalıdır. Uygulamaların sürekliliği, hem insanlar hem de hayvanlar açısından karşılıklı faydayı artıracak ve bilimsel gelişmeleri destekleyecektir. Özellikle Veteriner Hekimler halk sağlığının korunmasında kritik bir rol üstlenmektedir. Nitekim Veteriner Hekimliğinin önemini vurgulayan “Beşeri hekimlik insan içinse, Veteriner hekimlik insanlık içindir” sözü bu katkının büyüklüğünü açıkça ortaya koymaktadır. İnsan ve hayvanlar arasındaki bağın kurulması, bu ilişkinin devamlılığın sağlanması ve konuya ilişkin bilimsel araştırmaların yapılması teşvik edilmesi son derece önemlidir.

KAYNAKLAR

- Akyazi, I., Ograk, Y. Z., Eraslan, E., Arslan, M., & Matur, E. (2018). Livestock guarding behaviour of Kangal dogs in their native habitat. *Applied Animal Behaviour Science*, 201, 61-66. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2017.12.013>
- Bert, F., Gualano, M. R., Camussi, E., Pieve, G., Voglino, G., & Siliquini, R. (2016). Animal assisted intervention: A systematic review of benefits and risks. *European Journal of Integrative Medicine*, 8(5), 695-706. <https://doi.org/10.1016/j.eujim.2016.05.005>
- Connor, K., & Miller, J. (2000). Animal-assisted therapy. *Dimensions of Critical Care Nursing*, 19(3), 20-26. <https://doi.org/10.1097/00003465-200019030-00006>
- Çakıcı, A., & Kök, M. (2020). Hayvan destekli tedavi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(1), 117-130. <https://doi.org/10.18863/pgy.526378>
- Çetin, E. (2017). Tüketim toplumunda evcil hayvanların sahiplenilmesi: Sosyolojik bir analiz. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi / Journal of Sociological Research*, 20(2), 89-107.
- Çoban, H. (2017). Eski çağda ilk evcil hayvanlar ve deve. In *I. Uluslararası İpekyolu Akademik Çalışmalar Sempozyumu* (ss. 554-560). Nevşehir, Türkiye.
- Driscoll, C. A., Macdonald, D. W., & O'Brien, S. J. (2009). From wild animals to domestic pets: An evolutionary view of domestication. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 106(Suppl. 1), 9971-9978. <https://doi.org/10.1073/pnas.090158610>
- Durmuş, İ. (2021). Türk kültür çevresinde at. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-12.
- Güngörmüş, D. (2021). Evcil hayvan sahibi olan ve olmayan bireylerin bağlanma stilleri ile algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Holbrook, M. B., Stephens, D. L., Day, E., Holbrook, S. M., & Strazar, G. (2001). A collective photo essay on key aspects of animal companionship: The truth about dogs and cats. *Academy of Marketing Science Review*, 1, 1-17.
- İnci, A., Doğanay, M., Özdamar, A., Düzü, Ö., & Yıldırım, A. (2018). Overview of zoonotic diseases in Turkey: The one health concept and future threats. *Türkiye Parazitoloji Dergisi*, 42(1), 39-80. <https://doi.org/10.5152/tpd.2018.5701>
- Kabel, A. A. M. H. (2025). Türk ve Mısır mitolojilerinde hayvanlar. *Folklor Akademi Dergisi*, 8(1), 247-257. <https://doi.org/10.55666/folklor.1623479>
- Koç, P., Altınkaya, N., & İnanç, G. (2023). Hippoterapinin terapötik yararları: Ergoterapi bakış açısı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(1), 324-333. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.931263>
- Koçkaya, M. (2017). Sürü koruma görevi yapan ve kulübe şartlarında tutulan Kangal köpeklerinin kan hematolojik düzeylerinin karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi*, 12(1), 28-33. <https://doi.org/10.17094/ataunivbd.309769>
- Levinson, B. M. (1962). The dog as a "co-therapist." *Mental Hygiene*, 46, 59-65.
- Oğrak, Y. Z. (2022). Kangal çoban köpeği. In *Güncel-Pratik Veteriner Hekim El Kitabı* (ss. 259-263). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası.
- Shelter Animals Count. (2023). *Shelter Animals Count statistics*. [Online]. <https://www.shelteranimalscount.org/stats>. [Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2025]
- Veterinary Social Work. (2019). *Faculty and staff*. [Online]. <https://vetsocialwork.utk.edu/faculty-staff/> [Erişim Tarihi: 18 Nisan 2025]
- Yanardağ, U. (2020). Hayvan ve insan arasındaki bağ temelli sosyal çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 743-763.
- Yaşar, S. (2018). Atatürk'te hayvan sevgisi. *Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 13(25), 31-55.